

Aleksandra Kollontay'ın İşçi Arıların Aşkı Üçlemesinden 'Vassilissa Maligina' Adlı Romanının Feminist Edebiyat Kuramlarına Göre İncelenmesi

Öğr. Gör. Burcu Aşkın

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3088-9595>

Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Antalya – TÜRKİYE

Makale Geçmişi

Geliş: 12.05.2019
Kabul: 23.06.2019
On-line Yayın: 30.06.2019

Anahtar Kelimeler

Aleksandra Kollontay
Feminizm
İşçi Kadınlar
Evlilik ve Özgür Aşk
Feminist Edebiyat Kuramı ve Kadın

DOI: 10.9761/JASSS8069

Öz

Bu çalışmada Rus kadın edebiyatının önemli feminist yazarlarından olan Aleksandra Kollontay'ın "İşçi Arıların Aşkı" adlı üçlemenin Vasilisa Maligina başlığı taşıyan ilk romanı, feminist edebiyat kuramına göre incelenecektir. Politikacı, diplomat, devrimci, propagandacı, feminist, özgür aşk savunucusu, muhalif ve alımlı bir kadın yazar olan Kollontay'ın Rusya'da Bolşevik Devrimi öncesi ve sonrasındaki işçi kadınlarının durumunu anlatan İşçi Arıların Aşkı adlı romanı ile Rus edebiyatında, kadın sorunu sistem üzerinden anlatılmıştır. Romanda geleneksel ataerkil yapının, kadını ötekileştiren, ikincil konuma iten yaklaşımları ile bunların bilinçaltındaki nedenleri ve 1917 Ekim Devrimi'nin kadınlara getirdiği kazanımlar ve kayıplar feminist eleştiri perspektifinden değerlendirilmiştir. Feminist edebiyat eleştirisi, kültür ve edebiyattaki yerleşik, özellikle ataerkil bakış açısını yansıtan değerleri, kalıpları sorgular ve işin öteki yüzüne dikkat çeker.

1960'lı yıllarda tüm dünyada yükselen devrimci ve sistem karşıtı toplumsal hareketlerle beraber 'Feminist Edebiyat Kuramı' da yeniden gündeme gelecek bir ivme kazanmıştır. Başlangıçta bu kuram; ataerkil düzenin kadını ötekileştiren tutumunun, edebiyat alanında, edebi eserler aracılığıyla yeniden üretilmesi ve onaylanmasının karşısında bir duruş hedeflemiştir. Zamanla amaçlarını geliştirerek, 'edebiyat dünyası sınırları içinde başka sorunları da vurgulamaya başlamıştır.

Kadınların 'kendilerine ait bir "dil" ve 'edebiyat geleneği' oluşturmaları öncelikli hedef olarak ele alınmıştır. Kadınlar, kendi sorunlarını, bu sorunların çözüm yollarını ve kadınların erkek egemen dünyasındaki mağduriyetlerini geniş kitlelere taşımak için kendilerine ait dışı bir dil oluşturmalarıdır. Kadını aşağılayan, sınıflandıran, kadına kaba, kırıcı davranan eril dil kadının özne olmasına engeldir. Onu edilgenleştiren ve erkeğin nesnesi durumuna düşüren eril dil geleneğinden kadın yazarların kurtulması gerekir.

Rus kadın edebiyatının önemli feminist yazarlarından biri olan Aleksandra Kollontay, bir kadın yazar olarak kendine özgü dilini ve edebi duruşunu oluşturmuştur. Kollontay'ın 'İşçi Arıların Aşkı' romanı; Bolşevik devriminden önce ve sonra Rus insanının yaşamının olağanüstü canlı görüntüsünü vermektedir. Romanında özel ve mahrem ilişkileri cesurca betimleyen yazar; romandaki karakterler aracılığıyla da kadın erkek ilişkilerini, kadının tutku ve korkularını, yine cesur bir dille; okurun sorgulaması ve tartışmasını sağlayacak şekilde ele alır.

Kollontay, Bolşevik Devrimi'nin hemen ardından kaleme aldığı bu eserinde; kadınlık, aşk, sadakat ve evlilik gibi konuları tartışmaya açarken; aynı zamanda devrimden hemen sonra başlayan değişim sürecini de yansıtmıştır.

Eserdeki ana karakter olan genç işçi kadın üzerinden; erkek egemen bakışın kadına biçtiği rolü, duruşu ve algıyı eleştiren yazar; eserin sonunda özgürleşen ana karakteri aracılığıyla, 'Feminist Edebiyat Kuramının' hedeflediği 'sosyal ve psikolojik olarak özgürleşmiş kadının' her türlü erkek egemen karanlığının karşısında en büyük güç olacağı gerçeğini vurgular.

Atıf Bilgisi / Reference Information

Aşkın, B. (2019). Aleksandra Kollontay'ın İşçi Arıların Aşkı Üçlemesinden 'Vassilissa Maligina' Adlı Romanının Feminist Edebiyat Kuramlarına Göre İncelenmesi. *Jass Studies- The Journal of Academic Social Science Studies*, Number: 75, Summer, p. 203-212.

Analysis of Alexandra Kollontai's Novel Vasilisa Malygina From The Trilogy of Love of Worker Bees According to Feminist Literary Theories

Lect. Burcu Aşkın

Alanya Alaaddin Keykubat University, School of Foreign Languages, Antalya – TURKEY

Article History

Submitted: 12.05.2019

Accepted: 23.06.2019

Published Online: 30.06.2019

Key Words

Alexandra Kollontai

Feminism

Workwomen

Marriage and Free Love

Feminist Literary Theory and Woman

DOI: 10.9761/JASSS8069

Abstract

In this study, one of the important feminist writers in the Russian woman literature, Alexandra Kollontai's first novel called Vasilisa Malygina in the trilogy of "Love of the Worker Bees" will be reviewed, according to feminist literary theory. Problem of the workwomen in Russian literature has been narrated over the system before and after the Bolshevik Revolution in the novel of "Love of the Worker Bees" of Alexandra Kollontai, who is a politician, diplomat, revolutionist, propagandist, feminist, free love defender, dissident and attractive woman writer. Approaches of traditional patriarchal structure marginalizing, pushing the women into second position and their subconscious cause, gains and losses the 1917 Revolution brought to women have been evaluated from the perspective of feminist criticism. Criticism of the feminist literature questions built-in perspective, especially values, patterns reflecting patriarchal standpoint in culture and literature and draws attention to the other side of the issue.

"Feminist Literary Theory" reawakened also together with revolutionary and anti-system social movements rising in the whole World in 1960s and gained momentum. Theory of criticism intending to show a stance against reproducing and confirming the attitude of patriarchal order which marginalised the woman at the beginning through literary works in the field of literature, began to emphasise also other questions within 'the boundaries of the literary world' multiplying and diversifying its aims through time.

The theory which moved forward in the direction of the aim for women to establish 'a language' and 'a literary tradition' of their own, has emphasised also establishing a new language and attitude peculiar to women against passivizing them in the field of available 'power relations' and 'identities'.

Alexandra Kollontai, one of the important feminist authors of the Russian Woman Literature, has established a unique language and literary attitude of her own. Kollontai's novel 'Love of the Worker Bees' gives an extraordinary living pattern of the Russian people before and after Bolshevik revolution. The author, who bravely delineates private and intimate relations, handles also man-woman relationships, woman's passion and fear through characters in the novel, yet with a brave language in a way to provide the reader to inquire and discuss.

Kollontai, in her novel she wrote just after the Bolshevik revolution, opens issues of femininity, love, loyalty, marriage while reflecting also the change process starting right after the revolution at the same time.

The author who criticises the role, stance and perception the male-dominance view casts on woman over the main young woman character in the work; emphasises that social and psychologically emancipated woman the 'Feminist literature theory' intends will be the greatest force against any kind of male-dominant darkness.

GİRİŞ

Feminist edebiyat kuramı; psikanalitik, Marksist, kadının yazar veya okuyucu olması bazında analiz edilir. Bu açılımlarla durumu incelediğimizde kadının sosyal yaşamdaki kimlik mücadelesinin edebiyata nasıl yansıdığını daha net görebiliriz. Siyasi, toplumsal arenada özellikle 1960 'lı yıllardan sonra ivme kazanan feminist hareketin kültür ve edebiyattaki yansımalarını, ağırlıklı olarak Marksizm ve kadın yazar temelinde ele alacağız. Bu temelde ataerkil kültürün yarattığı feodal değerleri sorgulayarak bu sorgulama sonucunda, kadının, yazın tarihindeki yerini daha kesin çizgilerle değerlendirmeye çalışacağız.

Feminist edebiyat kuramını incelemeyen önce feminist hareketin tarihi gelişimine kısaca göz atmak gerekir. Kadınların var olma mücadelesi 18. yy. dan Aydınlanma döneminden beri devam etmektedir. Bu mücadele; toplumsal, siyasal, hukuksal, idari, kültürel... pek çok alanda yaşanan eşitsizliklere ve kadına toplum içinde biçilen klasik rollere karşı verilmiştir. Feminist hareketin ülkelerin özgün koşullarına, tarihi ve kültürel özelliklerine göre değişimi ve gelişimi elbette farklı olmuştur. 19. yy. dan 21 yy. kadarki dönemde feminizm çeşitli siyasi fikirlerden özellikle Marksizm'den faydalanarak şekillenmiştir.

Feminist hareketlerin tarihi, siyasi ve hukuki gelişimi edebiyat sahasında da feminist edebiyat kuramının oluşumunu sağlayacaktır. Başlangıçta, erkek egemen düzenin, feodal bakış açısı ile kadını nasıl ötekileştirdiğini ve bu ötekileştirmenin edebi eserlerde nasıl devam ettirildiğini temel alan bu kuram, zaman içerisinde yazın hayatında kadına yönelik birçok farklı sorunu da ele almaya ve bunları kadının bakış açısı ile analiz etmeye yönelmiştir.

Kadın hareketleri ve edebiyatı, bilinç yükseltmeye odaklanan, erkek şovenliğine karşı çıkan, kadının "öteki" olmasını engellemeye çalışan, yerleşik biyolojik farklılığa dayalı kültürel cinsiyetçiliği kınayan, kadının fallus tarafından ve fallokrasi tarafından yönetilmesini yeren feminist bir eylemin göstergesidir (Moran, 2018: 49-50).

Toplumda erkek egemen anlayış edebiyat dünyasında da kendini gösterir. Erkek yazarlar eserlerinde toplumsal yaşamın onlara verdiği erk ile kadını dışlar, ezer ve kategorize ederler. Özellikle Simone de Beauvoir 'un *La Deuxieme Sex* (1949) adlı yapıtında, Simone de Beauvoir, erkek yazarların eserlerini inceler ve Marksist bakış açısı ile ataerkil yapının bu eserlerde kadını nasıl aşağıladığını ve ötekileştirip belli rollere sıkıştırdığını ortaya koyar. Eserlerde kadınlar; toplumun dayattığı normlara uygun, itaatkâr, ailesinin ve erkeğinin rahatı için kendi hayatından vazgeçen "melek kadınlar" ya da kendi hakkını talep eden, sosyal yaşamda "ben de varım" diyen ve erkek dünyasında konumu için mücadele eden "şeytan kadınlar" olarak kategorize edilirler (Kolcu, 2016: 381).

Feminist edebiyat kuramı; bu bakış açısını, gelenekselleşmiş sabit yargıları ortadan kaldırmayı amaç edinir. Bu kuramın savunucuları için edebiyat dünyası artık kadınları erkeklerle eşit koşullarda ve kişilik olarak görmelidir. Kadınlar yazın hayatında kendilerine ait bir edebiyat dili, bir edebiyat geleneği oluşturmalarıdır.

Feminizm açısından kadınların kendi kendisini yazması ve kendi dilini oluşturması bir zorunluluk olarak görülür. Çünkü erkeklerin dilinde kadınlar iyi ve kötü özellikleri aynı anda taşır. Mesela kadınlar doğallık, namus, ulus, maneviyat, ev gibi en temel değerlerin işaretiyken güçsüzlük, duygusallık, yapaylık, tutarsızlık, baştan çıkarma, delilik gibi bozulmanın ve genel olarak tehlike arz eden şeylerin simgesi de oluverirler. Bu saçma ikiliğe bir son vermek ise kadınların yazması ile mümkün olacaktır. "Feminizmin en temel saptamalarından biri, kadınların erkekler tarafından yapılmış bir dil içinde yaşamak zorunda olduklarıydı. Bunun en azından bir anlamı, kadınların sessizliğinin, sürekli olarak onlar hakkında ve onlar üzerinden, onların dolayısıyla konuşan bir dil tarafından tanımlanması ve güvence altına alınmasıdır." Burada önemli olan sadece kadınlar hakkında iyi ya da olumsuz imgeler oluşturulması, bazı önyargıların dile getirilip yerleştirilmesi söz konusu değildir.

Bunun en azından bir anlamı, kadınların sessizliğinin, sürekli olarak onlar hakkında ve onlar üzerinden, onların dolayısıyla konuşan bir dil tarafından tanımlanması ve güvence altına alınmasıdır.”

Kadınlar, iktidar ilişkileri ve kimlikler konusunda da edilgin konuma itilmişlerdir. Bu da erkek ve kadın ilişkilerinde daha karmaşık sorunlara yol açmaktadır. Dolayısıyla kadın, sadece kendisini özneleştirmeyle kalmamalı aynı zamanda dilin sunduğu özneleşme imkânlarını da etkin bir şekilde kullanmalıdır (Parla, 2013: 8).

Toplumda kadının ötekileştirilmesi değil dışı olarak öz kimliğini yansıtmayı edebi eserlerde de gelinmesi gereken noktadır. Kollontay, henüz Rus toplumunun hatta Rus komünistlerinin hazır olmadığı bir dönemde Marksist bakış açısı içerisinde kendine özgü feminen bir tarz ve dil anlayışı oluşturmayı başaran kadın yazarlardandır.

Vasilisa Maligina Romanının Yazar Olarak Kadına Yönelik Feminist Edebiyat Kuramı ve Marksist Sosyalist Feminist Edebiyat Kuramına Göre Analizi

Aleksandra Kollontay, Vasilisa Maligina adlı romanında Bolşevik devriminden önce ve sonra insanların gündelik yaşamlarının olağanüstü canlı bir görüntüsünü verir. Özel ve mahrem ilişkilerin o dönemde açıkça tartışıldığı ve sorgulandığı, erkek ve kadınların tutku ve korkularını çok az kadın yazarın yazabildiği ölçüde betimler (Porter, 2010: 5).

Aleksandra Kollontay, ilk olarak 1925 yılında Almanca basılan, Bolşevik Devrimi'nin hemen ardından kaleme aldığı eserinde, kadınlık, aşk, sadakat, evlilik gibi konuları tartışmaya açarken aynı zamanda devrimden sonraki başlayan kuruluş sürecini de yansıtmıştır.

Yazın dünyasında kadın yazarların kendilerine özgün bir dil ve anlatım tarzı vardır. Kadınlar; ataerkil kültürün yarattığı, erkeğin güç ve iktidar olduğu bir sistemde doğal olarak yaşamı erkeklerden farklı algılayacaklardır. Toplumda gelenekselleşmiş, kadını ötekileştiren algılayış tüm kadınları aynı baskılara maruz bırakmıştır. Dolayısıyla kadın yazarlar benzeri toplumsal baskılarla karşılaştıkları için eserlerinde anlattıkları yaşantılar, mücadeleleri, inandıkları değerler ortak özellikler gösterir. Eserlerinde hemen hemen aynı duruşu sergilerler.

Eser, eserin ana kahramanı Vasilisa Maligina'nın tanıtılmasıyla başlar. Vasilisa, 28 yaşında, fiziki görünüş olarak fazla çekici olmayan ancak örgütçü, inançlı, duyarlı ve kararlı bir kişilik olarak ortaya konur. Kahramanın Bolşevik Devrimi'ne savaştan sonra katıldığı ve savaştan nefret ettiği belirtildikten sonra tüm roman boyunca onun komünist devrime sarsılmaz bir inançla bağlı olduğunu görürüz. Bir işçi toplantısında tanıştığı yakışıklı anarşist Vladimir İvanoviç 'e âşık olması ve devrim sırasında onunla evlenmesi ile eserin kahramanının duyguları, inançları ve mantığı arasında bocalaması romanın temelini oluşturur. Parti çalışmaları nedeni ile yeni evli genç çift bir araya gelemeyen ve evliliklerini uzaktan yürütürler. Vasilisa, birçok ailenin yaşadığı bir komün evinin kuruculuğunu üstlenir. Vladimir ise başka bir şehirde parti görevini yürütmektedir. Buraya kadar genç çiftin arasındaki farklılıklar tam olarak ortaya konmaz. Vladimir'in bir parti soruşturması ile zor durumda kalması üzerine Vasilisa komün evini bırakıp kocasının yanına gelir. Büyük bir özlem ve arzu ile kocasına kavuşacağını umut ederken daha ilk günden kocasını bir başka kadınla görmesi romanın eşik noktasıdır.

Kollontay, eseri oldukça basit bir dille yazmıştır. Bunun temel sebebi, *“geniş bir dinleyici kitlelerine ulaşmak, okuma olanağı bulamayan ve bu kitapta kendi yaşam ve deneyimlerinin bir yorumunu bulabilen çok sayıda kadının eline geçmesini sağlamak”*¹

¹ Çevirmen Cathy Porter, bu durumun eserin yayımlandığı tarihte önemli bir etki yarattığını belirtmektedir, ancak eserin çevrilmesi sırasında sözcük kullanımında genişletilmeye gittiğini de ekler.

Romandaki olayların gelişimi açısından bir kadın okur ve bir erkek okurun romanı yorumlaması birbirinden farklı olabilir. **Simone de Beauvoir**'un "İkinci Cins" adlı eserinde altını çizdiği nokta da budur. Ona göre "kadınlık" ve "dişilik" farklı kavramlardır. Dişilik doğuştan getirilen biyolojik özellikleri ifade etmek için kullanılırken kadınlık kültürel birikim ve yaşam deneyimiyle biçimlenen bir kimliktir.

Romanın kahramanı olan Vasilisa, Rus kadınının varoluş mücadelesinin de simgesidir. Kadın okurlar, sosyal yaşamda yok sayılan kadının, ataerkil düzene direnişinde ve duygusal ilişkisinde yaşadığı çelişkilerde kahramanla özdeşlik kurabilirler.

Kollontay bir kadın yazar olarak romanının kadın kahramanını kadınca bir duyarlılıkla ifade eder:

"Vasilisa 28 yaşında bir işçidir. Örgütçüdür. Şehirde büyüyen bütün çocuklar gibi çelimsiz ve kansızdır. Saçları tifüs hastalığından sonra kısa kesilmiş ve kıvrıktır. Uzaktan bir oğlan çocuğuna benzer. Düz göğüslüdür. Güzel değildir. Sadece gözleri güzeldir. Kahverengi, dostça, her şeyi gözlemleyerek bakan anlamlı gözleri... İnsan içlerine baktığında yüreğinin ısındığını hisseder" (Kollontay, 2010: 22).

Eserde, Marksist feminist bakış açısı ile kadınların ekonomik özgürlüklerini proleter kavramı içinde talep etmeleri ancak seslerini duyurmak için örgütlenmeleri gerektiği sıkça tekrar edilir. Kadının, erkeğin egemen olduğu dünyada etkin olmasına henüz Marksist erkek anlayışının da hazır olmadığı vurgulanır.

"Diğer kadın işçiler çekingendiler ama Vasilisa gerekli olduğu anda, uzun boylu tereddüt etmeksizin söz alıyordu. O, kadınlara nasıl davranacağını ne zaman tatlı sözün ne zaman sertliğin gerekli olduğunu biliyor ve onların haklarını savunuyordu. Yoldaşları bazen sitem ediyorlardı: 'Şu kadınları artık bırakmalısın. Şimdi bunun zamanı mı?... Daha önemli şeyler var'" (Kollontay, 2010: 24)!

Çarlık döneminde Hristiyanlığın da öngördüğü şekilde Rus kadınları iş hayatında ve toplumun diğer sosyal alanlarında aktif bir şekilde yer alamıyor daha çok evdeki düzen, ev işleri ve çocuk bakımı ile ilgileniyorlardı. Erkeklerin sahip olduğu birçok haktan yoksun olan ve geri planda kalan kadınlar çarlık iktidarı, din ve erkeklerin üçlü boyunduruğu altındaydılar. Kadınların şehirlerde yaşayan ve gelir seviyeleri biraz daha yüksek olanları ise çoğunlukla evde dikiş, nakış ve diğer ev işleriyle ilgileniyorlardı. Kırsalda yaşayan ve daha alt gelir grubuna dahil olan kadınlar, toprak ağalarının yanında gündelikçi, hizmetçi olarak çalışıp erkeklerin üçte biri kadar kazanabiliyorlardı (Davidova, 2015: 1-3). Kadınların sadece %11,7'sinin okur-yazar olduğu bir toplumda kadınlar ikinci sınıf sayılıyorlardı. Bu sorunların çözümü için yüzlerce kadın devrimden önce Bolşevik Parti'ye üye olmuştu (<https://www.ekmekvegul.net/guncel/dosya>, 2017).

Bolşevikler, işçi sınıfının sorunlarıyla birlikte emekçi kadınların sorunlarıyla da ilgileniyorlardı. Bolşevik devrimi kadınların büyük oranda katılımı ile başarı kazandı. Binlerce kadın ihtilale destek vererek feodal düzenin yıkılmasında etkin rol oynadılar. Kollontay, romanında Vasilisa aracılığıyla Rus devriminin kadınlar olmadan gerçekleşmeyeceğini şu sözlerle dile getirir:

"Neden kadın sorunları daha az önemli olacaktı? Zaten kadının geri kalmışlığı herkesin bu düşünceyi taşımamasından ileri geliyor. Âmâ kadınlar olmadan devrim yapılamaz, kadın her şeye muktedirdir. Erkek onun düşündüğünü ve telkin ettiğini yapar. Kadınları kazanan, zafere giden yolun yarısını geride bırakmış demektir." (Kollontay, 2010:24)

Marksist bakış açısı ile değerlendirildiğinde kadının kurtuluşu kapitalizmin ortadan kalkması ile mümkündür. Bu nedenle Vasilisa önceliğini devrimin gerçekleşmesi ve uygulanmasına vermiştir. Tüm bu ideolojik net duruşuna rağmen aşk karşısında zayıftır ve kendini sık sık yalnız hisseder.

"Ondan uzakta olmak hüüzün veriyordu, öylesine bir hüüzün ki dile getirmekte güçlük çekiyordu. Doğru, Vasilisa'nın çok az boş zamanı vardı. Sabahın erken saatlerinden gece yarısına kadar parti ve Sovyet işlerinden başını kaşıyacak zaman bulamıyordu. Önemli, acil ve ilginç işler birbirini kovalıyordu. Ama geceleri odacığına

geldiğinde yüreği sevdiğine duyduğu özlemle yanıyor, bir esintiyle karşılaşmış gibi titriyordu" (Kollontay, 2010: 25).

Romanda devrim tüm belirsizlikleri içinde o dönemin canlı görüntüleri ile ortaya konur. Toplumsal yaşamın değişmesi ile birlikte kadınların cinsel duygularını, sevmeye yeteneklerini, zayıflıklarını, kafa karışıklıklarını ve özgürlük kazanımlarını Kollontay, Vasilisa karakteri ile çarpıcı bir biçimde ortaya koyar. Devrimin kadınlara getirdiği özgürlükler, kadınların yaşamlarının değişmesi onlarda ciddi duygusal sarsıntılara neden olur. Hayalleri, beklentileri değişen kadınlar yaşamlarını değiştirme sürecinde ciddi korkular yaşarlar ve kırılığandırırlar.

"İnsanlara karşı iyice soğuklaştı. Eskiden kalbi sıcacıktı. Her şey için kalbinde yer vardı. Her şeye üzülür, herkesin derdine ortak olurdu... Ama şimdi sadece bir dileği vardı: Kendisine dokunmamaları, kendi halinde bırakmaları! Yorgundu" (Kollontay, 2010: 29).

Kollontay'ın anlattığı cinsel ilişkilerin eğlenceli ve takıntılı özelliklerine ve insanların cinselliğine verilen öneme karşın, büyük bunalım ve gerilim anlarında kadın karakterlerin betimlemelerine sızan tutucu bir duygusallık vardır. Okuyucu bir kadın olarak yazarın eserlerindeki kadınların, kocaları ve sevgilileriyle buldukları mutluluğu bozacak bir şeyi kabul etmeyi uzun süre reddetmelerinden rahatsızlık duyabilir.²

Bu eserde de Vasilisa, yaşadığı her türlü olumsuzluğa rağmen kocası Vladimir'i kendince haklı çıkarmaya çalışmakta ve ataerkil anlayışın doneleriyle diğer kadınları yargılamaktadır. Sadakatsizlik, kadın kahramanın tutkusuna yenik düşmesi sonucunda görmezden gelinecektir. Kocası Vladimir'in hakkında açılan dava üzerine onunla buluşmaya büyük bir sevinç ve özlemle gelen Vasilisa yatağında yakaladığı adet bezi ile büyük bir şok yaşar. Vladimir'in kendini savunusunda evrensel erkek egemen kültürün kadına bakış açısı açıkça görülmektedir.

"Vasya!..Gencim. Aylarca yalnızlık ...Bu adi yosmalar da hep çevremde dolaşıyorlardı...Hepsinden nefret ediyorum...Hepsinden! Bu yılışık kadınlar" (Kollontay, 2010: 60) ...

Aldatılmanın bir kader olduğunu düşünen kadın kahraman kocasının yanında olmayı tercih edecektir.

"Kadınların yüzyıllarca eski, üstesinden gelinmeyen kaderi ve dosta, arkadaşına, çok sevilen birine karşı yapılan haksızlık, insanların kötülüğü ve dünyanın insafsızlığından duyulan acı..." (Kollontay, 2010: 61)

Burada sözü edilen insafsız dünya ataerkil ahlak anlayışına dayanan, erkeklerin haklı ve güçlü olduğu dünya mıdır? Bu dünyada Vasilisa doğal karşılanana kabul edecek hatta eril söylemle hemcinslerini suçlamayı tercih edecektir. Dayanmasının ve devam etmesinin tek yolu budur.

"Ve erkekler...hepsi böyleydi! 'Yosmalar' kendilerini onun kollarına attıklarında ne yapabilirlerdi? Rahip rolü mü oynamalıydı? Artık harekete geçmeli ve Vlodya'yı kurtarmalıydı" (Kollontay, 2010: 63).

Duygusal yönden geleneksel kültürün dar kalıplarından çıkamayan Vasilisa tüm umudunu Bolşeviklerin zaferine bağlamıştır. Vladimir'den önce onu düşünen kimse olmamıştır hayatında. Ailesi ile ilişkileri ideolojik duruşunun etkisi ile olumsuzdur. Ailesinde bir babadan söz edilmez. Bu durum bize kadın kahramanın baba figürü ile tanışmadığını düşündürmektedir. Kollontay'ın hayatı ile paralellik kurduğumuzda; hareketli ama işlerinden dolayı onunla doğru düzgün ilgilenmeyen bir anne ve Balkan Savaşları'ndaki başarısızlıktan dolayı melankolik, kendi içine çekilmiş baba görüyoruz. Kadın kahramanın kendinden bile daha çok komünist hareketi düşünmesi ve kocası ile kurduğu iletişimde kendini zayıf hissetmesi ve komün evinde kişiliğini bulması bilinçaltındaki aile kavramından uzak olması ile açıklanabilir.

Romanın erkek kahramanı Vladimir'e gelince onu öncelikle geçmişi ile analiz etmek eş ve koca

² Kollontay, fiziksel tutkuyu bağımsızlığın katılık derecesindeki akılcı istemlerine karşı bir tür savunma olarak tanımlar sık sık (Porter, 2010: 17)

olan Vladimir'i daha iyi değerlendirmemizi sağlayacaktır. Vladimir, yoksul bir çiftçi ailesinin çocuğudur. Her şeyin yoksunluğunu çekerek büyük sıkıntılar içinde büyümüştür. Okuma yazmayı hiç okula gitmeden köyünün papazının kızından kazlarına bakma karşılığında öğrenmiştir. Köyden çıktığında kendi yolunu çizmeye karar verir. Tüm bu yoksunluk onun kurallara uymayan anarşist kişiliğinin oluşumunda etkili olmuştur. Vladimir, anarşist olduğunu iddia etse de geçmişindeki yoksulluktan duyduğu tiksinti onu burjuva zevkleri olan, hırslı, tutkulu, güvenilmez biri haline getirecektir.

Vladimir, bir şekilde Amerika'ya gidip orada çalışma olanağı bulur. Bu dönem onun karakterinin oluşumunda etkilidir. Karakterindeki zıtlıklar, kendisi ve değerleri ile çelişmesi, kişisel rahatlığı için ideolojik duruşundan taviz vermesi Amerika'daki kapitalist yaşama duyduğu hayranlık ile açıklanabilir. Evliliğindeki sadakatsizliği, güvenilmez karakteri, bencil oluşu ve küçük çıkarları için pek çok şeyi göze alışı devrim sürecinin yarattığı yeni erkek tipini canlı bir şekilde ortaya koyar.

"Aç kalmış, her türlü işte çalışmıştı. Büyük bir lüks otelde oda hizmetçiliği yapmış, türlü türlü zengin insanlarla karşılaşmıştı...Ve kadınlar! Tüller, dantelalar, mücevherler içindeydiler" (Kollontay, 2010: 46).

Eski anarşist ve döneminin yeni Bolşevik'i olan Vladimir'in kafasındaki kadın imajı da yine kapitalist sistemin ahlak anlayışına dayanan eril bakış açısı ile belirlenmiştir. Vasilisa'daki sadelik başlangıçta hoşuna gitmiş de olsa bir süre sonra karısından ipekli, şık elbiseler giymesini isteyecektir.

Romanda Marksist bakış açısı ile proleter anlayış cinsiyet gözetmeden verilmeye çalışılır. Fakat burada atlanan, kadının hem kadın hem işçi olarak ezilmişliği.

"Vladimir yeniden Amerika'yı anlatmaya koyuldu. Sirtında sırma şeritli üniforması tüylerle süslü üç köşeli şapkasıyla kapısında beklediği modaevine arabalarıyla gelen ipek çoraplı güzel kadınlardan söz ediyordu. Bir keresinde bir kadın onu evine davet eden notu ceketinin cebine sıkıştırıvermişti. Ama o gitmemişti. Böyle kadınlardan hoşlanmıyordu. Bunlar sadece külfet, zahmet verirdi" (Kollontay, 2010:48).

Erkek bakış açısının kadını kategorize edişini, yine kadın kahramanımız Vasilisa'nın Vladimir karşısında kendini nasıl hissettiğini gösteren şu satırlardan anlayabiliriz:

"Vasya, Vladimir'in ipekli çoraplar içindeki güzel Amerikalılara ilişkin hikayelerini duydukça kendini giderek daha küçük ve çirkin hissediyordu" (Kollontay, 2010: 48).

Bu cümleler, kapitalizmin kadını meta olarak görmesi kadın kimliğinin daha çok dış görünüşü üzerinde odaklanması ile ilişkilidir.

Romanın bu kısmında Vladimir'in evlenmek istediği kızı tariflemesi bize M. Gilbert ve Suzan Gubar'ın kadınların erkeklerin edebi eserlerine ideal kadın tipi olan "evdeki melek" ve kötü kadın (femmefatale) olarak değerlendirilen "canavar" modelini düşündürür. "Evdeki melek "tipi ataerkil toplumda erkeğin kafasında ideal olarak yaşattığı kadın tipidir ve bu kadın tipi namuslu, alçakgönüllü, uysal ve masumdur. Kendini ve erkeğini mutlu etmek için hareket eder. "Canavar "tipi ise bağımsızlığına düşkün, çıkarını bilen, erkeklerin kendisine biçtiği kişiliği kabullenmeyen bundan dolayı da erkekleri ürküten bir tiptir (Moran, 2018: 255-256).

"Vladimir soran gözlerle ona baktı. Bakışları yumuşak ve şefkat doluydu. Başını iki yana sallayarak, 'Kalbimi ve sevgimi, Vasilisa Dementyevna, bütün ömrümce sakladığım ve sadece temiz, masum bir genç kıza vereceğim. Oysa bunlar ne tür bayanlar? Sefih kadınlar! Fahişelerden daha beterler!' dedi" (Kollontay, 2010: 48).

Bunları söyleyen Vladimir ilerleyen dönemlerde değişen Sovyet koşullarının ekonomik politikalarına uygun olarak diğer proleterlerden kendini ayıracak ve "müdür" olmanın ayrıcalığını yaşayacaktır. Sadeliğini ve ilkel duruşunu koruyan proleter Vasilisa ile görüş ayrılığı yaşayacak ve bir zamanlar tiksinti ile söz ettiği süslü, ipekli, dantelalı elbiseler giyen eski burjuvalardan birinin kızı olan Nina Konstantinovna 'ya âşık olacaktır. Evin hizmetlerine bakan aşçı kadın Marya Semyonavna ve yine Vasilisa'nın işçi arkadaşı Lisa, Vladimir'in sevgilisi Nina Konstantinovna'dan söz ederken şu ifadeleri kullanırlar:

"Nesi güzelmiş? Bir soyтары gibi boyanıp, pudralanıyor. Tek düşündüğü şey, yeni elbiseler ve erkekleri mümkün olduğunca çok yolmak" (Kollontay, 2010: 163).

Burada dikkat çeken bir başka nokta ise feminist bir kadın yazar olan Kollontay'ın bu üçlü ilişkide Vladimir'i suçlar pozisyona gelmemesidir. Yazarın evlilik kurumuna bakışı burada şekillenir. Kollontay, çekirdek ailenin sadakatine inanmaz. Kolektif aile anlayışını savunur. Bu yabancılaşmış toplumda yalıtılmışlık ve yalnızlıktan insanı koruyan, evliliğin tutsaklaştıran kalesi değildir. Kadın ya da erkek bu kaleyi ne zaman yıkabilirse o zaman karşılıklı çekim, büyülenme, sevgi ya da tutkuyla hareket edebilir ve özgür ilişkiler geliştirebilir.

"Legal evlilik aynı ölçüde yalana dayalı iki temel üzerinde yükselir: Bir tarafta evliliğin çözülmezliği, öteki tarafta mülkiyete ilişkin düşünüş, yani eşlerden birinin ötekine bölünemez aidiyeti... ama evlilik birliğinin üçüncü biçiminde, özgür yaşam ortaklığında da karanlık olan birçok nokta var... 'Büyük Aşk' temelinde kurulu evlilikte unutmamız gereken, bu 'Büyük Aşk'ın kaderin az rastlanır bir armağanı olması ve az sayıda talihli tarafından paylaşılmasıdır. Parlayan renklerle gri varlığımızı süsleyen güçlü büyücü 'büyük aşk', sihirli değneğini cimrice kullanır ve insan yüreklerini birbirinden esirger. Milyonlarca insan, onları büyüleyecek ateşin mutlak kudretini yaşayamaz" (Kollontay, 2010: 266).

Vasilisa da çekirdek ailenin sadakati getirmediğinin farkındadır. Artık kocası ile aynı yolda değildir. Vasilisa'nın tavır ve beklentilerinin değiştiğini görüyoruz.

"Bu aptal, pek aptal kadın yüreği şefkatin, sevginin, sıcak bir yüreğin hasretini çekiyordu... Vladimir yokken Vasya daha mutlu oldu. İki kişinin yaşadığı yalnızlık, tek başına olmaktan daha kötüydü. Bunu Vladimir gittiğinde anladı" (Kollontay, 2010: 127).

Romanın erkek kahramanı; güvendiği, anne şefkati duyduğu, dürüst ve ilkeli karısından da kendisine bekaretini ve tüm sevgisini veren, yaşı küçük, burjuva alışkanlıkları ile yaşayan, güzel sevgilisinden de vazgeçemez. Kararı vermek Vasilisa 'ya düşer.

Vasilisa, Vladimir ile en büyük başarı döneminde, devrimden hemen önce karşılaşmıştı ve birbirlerine âşık olmuşlardı. Siyasi olarak birlikte çalışmayı sürdürdükleri sürece ilişkileri mutlulukla sürmüştü. İç savaş sırasında uzun ayrılıklar ve yalnızlık dönemlerinde çok geçmeden sevgiliyle yeniden birlikte olacağı için sevinmişti.

Kollontay, bu çelişkileri eserde derinlemesine göstermektedir. Vasilisa, sevgilisi Vladimir'den ayrıldığı zamanlarda komün evinde kendisi ve komşuları için genişletilmiş bir kolektif bir aile yaşamı yaratmaya çalışır. Ama buna yönelik umutları onun yalıtılmışlık duygusunu ve aşırı cinsel yalnızlığını azaltmaz. Tutkuları ve cinsel yalnızlığı, Vladimir'in karısı olarak yaşamıyla dürüstçe hesaplaşmasını önleyen duygulardır.

Sonunda sevgilisi ile yeniden bir araya geldiğinde, yaşamı tümüyle Vladimir'in koşullarına göre oluşur. Vasilissa evlidir, bir erkeğin karısıdır. Vladimir'in evinde otururlar ve Vasilisa onun kendisine aldığı giysileri giyer ve erkeğini mutlu etmek dışında bir kişilik gösteremez.

Vladimir'in büyük ve soğuk evi onu kendi kasabasından, komün evinin sıcak ortamından uzaklaştırır. Vasilisa'nın evin lüks ortamından hoşlanmaması kocasından ayrılma fikrini ilk olarak orada hissettirir. Çünkü kocası bu evi onun için lüks ve rahat bir yer olarak hazırlamıştır. Bir ev kadını olarak hizmetlilerini yönettiği (tıpkı kocasının işçilerini yönettiği gibi) ve dış dünyada, NEP 'in³ yarattığı yeni iş dünyasında kocasının yaşamına bir anlam verebildiği bir ev. Bu ev kocası için bir

³ Rusya'da iç savaşın zaferle kazanıldığı ve emperyalist birliklerin çekilmesini izleyen haftalar içinde parti merkezi Troçki'nin önderliğinde Yeni Ekonomik Politika (NEP) olarak tanıtıldı. Lenin NEP'in birçok açıdan devrimin ilkelerinden geri çekilme ve ekonomideki çelişkileri rahatlatmak için bir taktik olduğunu dürüstçe kabul edecektir (Kollontay, 2010: 15).

sığınak onun için ise bir tutukevidir. Vasilisa'nın hareketsiz ve kocasına bağımlı yaşamının simgesidir (Porter, 2010: 17).

Bütün parti çalışmalarından çekilir ve kocasının parti ile anlaşmazlıklarında onaylamadığı halde kocasını destekler. Bu durum onun sadık bir komünist olarak kendisi ile çelişkiler yaşamasına yol açar ve enerjisi yavaş yavaş tükenir.

Vasilisa yaşadığı bu huzursuzluk ile sık sık hasta olur ve Vladimir'in onu kucaklamasına, geçici bir umarsızlık duygusu vermesine izin verir. Bu korkunç evin ölü ağırlığı Vasilisa üzerinde hareketsizleştirici bir etki yapar. O ancak evin dışına çıktığı zaman mutluluk bulabilmektedir.

Kadın kahramanımız ancak Vladimir'in etki alanından çıktığında kendi kimliğini bulacak ve özgürleşecektir.

Kollontay, Vasilisa'yı özgürleştirirken onu ataerkil baskıdan kaçırır ama ilginç bir sorumluluk da yükler. Kahramanımız, kocasını çok severken kendi özgürleşmesi ve kimliğini, kişiliğini koruması adına ayrılmayı tercih edecektir üstelik sevdiği adamdan hamile kaldığı halde. Bu durum onu kısıtlamayacak daha da özgür kılacaktır. Bebekten Vladimir'e söz etmeme kararı alarak kendi çizgisinde inandığı değerler uğruna mücadelesine devam edecektir.

“Kürtaj mı? Hayır, çocuğu istiyorum. Babasına ihtiyacım yok. Sanki erkekler gerçekten babaymış gibi” (Kollontay, 2010: 214).

SONUÇ

Kitabın sonundaki şu şiir Vasilisa'nın tüm duygularını ifade eder.

“Yaşamak ve çalışmak!

Yaşamak ve savaşmak,

Yaşamak ve hayatı sevmek.

Leylak dalındaki anlar gibi!

Bahçe ağaçlarındaki kuşlar gibi!

Çayırdaki cırcır böceği gibi!..(Kollontay, 2010: 214)

Bu sonuç, Kollontay'ın, komünizmde ailenin nasıl olması gerektiğine dair ütopyik öngörülerini ile birebir örtüşür. Burada asıl önemli nokta bu ütopyayı kendi yaşantısının gerçekliği ile dengelemek zorunda kalan okuyucunun nasıl etkileneceğidir.

Kollontay ve diğer feminist bakış açısına sahip kadın yazarlara göre kadınlar yüzyıllardır süren ötekileştirmenin ağır koşullanmışlığından kurtulmalı ve kendilerini yeniden keşfetmelidirler. Ataerkil sistemin feodal değer yargılarını sorgulayan kadınlar toplumda kendi yaşamlarına dair özgürlükleri için mücadele etmeye devam edecekler ve daha yaşanılır bir dünya yaratacaklardır.

KAYNAKÇA

Kollontay, A. (2010). *İşçi Arıların Aşkı*. İstanbul: Pencere Yayınları.

Moran, B. (2018). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Showalter, E. (1977). *A Literature of Their Own*. Princeton University Press,

İzık, S. ve Parla, J. (2013). “Kadın Eleştirisi Neyi Gerçekleştirdi?”, (içinde) Kadınlar Dile Düşünce. İstanbul: İletişim Yayınları.

Porter, C. (2010). *İşçi Arıların Aşkı*. İstanbul: Pencere Yayınları.

Dilber, Ö. (1987). Ekim Devrimi Sonrasında Sovyetlerde Kadınlar. <https://www.cafrande.org> 03.01.2019 tarihinde erişildi.

Geridönmez, O. (2017). Ekim Devrimi ve Kadınlar 2. <https://www.ekmekvegul.net/guncel> 03.01.2019 tarihinde erişildi.

Kolcu, A. İhsan (2016). *Edebiyat Kuramları; Tanım-Tenkit-Tahlil*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.

Davidova, A.D. (2015). Rus İmparatorluğunda Kadınların Hak Eşitsizliği Durumu. *Genç Bilim İnsanı Dergisi*, S.S. (86). St. Petersburg.

Bildirci, Z. ve Gülendamlar, R. (2013). Buket Uzuner'in 'Önceki ve Sonraki Kadın' Hikayesine Feminist Bir Bakış. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 30: 269-277.